

Jurij Luščanski

Čerwjeń brěškow

Čerwjeń brěškow a wón
Je mi twoje čelo
zdónk přeswědčenje
luka a polo naju cyroba

majkajo ze slóncom
a mójnje kaž dešč
chcemoj popadnyć
wokomik

bjez słowa
ma naju dych
móc bohů
a skutk sylnosć
přetraća

*Jurij Luščanski
Autor snímku Štěpán
Kotrba, Britské listy*

Ruměnc broskví

Ruměnc broskví a vůně je
pro mě tvé tělo
kmen je vyznání
louka a pole naše potrava

laskáme slunce
a silou deště
chceme zachytit
okamžik

beze slov
má náš dech
moc bohů
a čin sílu
trvání

Vždy je milé, když se v našem časopise objeví nějaké výročí, které oslavuje živý člověk. Dvojnásob milé je, že si připomínáme šedesáté narozeniny Jurije Luščanského, neúnavného „styčného důstojníka“ českých přátel Lužice v Budyšině anebo „lužickosrbského ministra zahraničí“. Jurij se narodil 8. října 1951. K jeho životnímu jubileu mu Ludowe nakładnistwo Domowina chystá vydat básnickou sbírku Čerwjeń brěškow, jejíž titulní báseň vám v překladu Radka Čermáka přinášíme.

Freska loutnistky na jižní stěně kostelíka v Brjazyně (Briesen) v Dolní Lužici. Jedinečné nástěnné malby vznikly kolem roku 1486 a jsou zapsány na seznamu významných památek Braniborska. Fotografie Evangelické farnosti v Brjazyně, převzata z [www. www.briesen-kirche-mit-fresken.de](http://www.briesen-kirche-mit-fresken.de).

Z DOMOVA

Literární večer z prestižního cyklu „Bubeníči“, který pravidelně pořádá Obec překladatelů, byl tentokrát (2. 9.) věnován současné lužickosrbské literatuře. Organizátor, dramaturg i moderátor večera Lukáš Novosad vybral čtené texty tak, aby tvořily jak ucelený průřez tím, co dnes tato próza a poezie nabízí zajímavého, tak tematicky i stylově rozmanitý program. Ten obsahoval například prózu Kerstin Mlynkec (Milníkovy puzzle), čtenářsky velmi náročnou, prózu reportážního typu Jurije Kocha (Lakomá) nebo pro odlehčení prózu Lubiny Hajduk-Veljkovićowé (Magnolie). Z oblasti poezie vyslechli diváci intimní verše Měřany Cušcyny nebo Róži Domašcyny nebo také filosoficky laděné Tomasze Nawky. Texty byly prokládány písněmi Jany Šteflíčkové, dle slov moderátora, ideálně vybrané tak, aby tvořily žánrový protiklad k lužickosrbské kultuře obecně.

Lužickosrbský večer byl dále zajímavý tím, že čtení textů neměli na starosti herci či studenti divadelních škol, jak bývá zvykem, ale převážně samotní překladatelé lužickosrbských autorů. Tento princip dodal večeru osobnější atmosféru a zároveň divákům čtené autory přiblížil snad i více, než tomu bylo dosud. A možná také nabídl k úvahám téma vztahu autora, díla a jeho překladatele. A aby tyto úvahy mohly lépe pokračovat i po skončení literárního večera, mohli jej jeho účastníci opustit s některými nejnověji vydaných lužickosrbských překladů v ruce.

Natálie Preslová

Na začátku září převzal **radní hlavního města Prahy Lukáš Kaucký dopis budyšínského starosty Christiana Schramma**. List předal posel – muž malého vzrůstu v červené špičaté čepici, budyšínský „trpaslík“. Město tímto aktem podpořilo německo-český projekt Bohemica pro obnovení historické obchodní stezky mezi Lužicí a Čechami, který je součástí 3. saské zemské výstavy *Via Regia*. Tato probíhá do konce října ve Zhořelci a věnuje se i životu lidí v příhraničních regionech zemí sousedících se spolkovou zemí Sasko, a to v České republice a Polsku. Tématy výstavy, kterou připravil především Ústav saských dějin a národopisu Drážďany, je kulturní a umělecké dědictví, hospodářství, obchod i vzájemné vztahy jednotlivých regionů (více informací v německé, české i polské verzi na <http://www.landesausstellung-viaregia.museum/>).

(tisková zpráva HMP) luk

(SN 9. 9.) Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy zaslal předsedkyni Nadace lužickosrbského národa Lejně Teurichové dopis, v němž **protestuje proti plánovanému krácení příspěvků pro Lužickosrbský ústav**. Autor dopisu, prof. Leoš Šatava, v něm žádá, aby rada Nadace plánované škrty ještě přehodnotila.

Z HORNÍ LUŽICE

(SN 2. 9. a 6. 9.) Nadace lužickosrbského národa plánuje v rámci úspor vybudovat společně s Jazykovým centrem WITAJ a Národním nakladatelstvím Domowina **novou centralizovanou instituci s názvem Dům lužickosrbského jazyka**. Dům by měl mít maximálně 79 zaměstnanců, takže by se v dosavadních institucích muselo propouštět. Předseda Matice lužickosrbské Jan Malink v rozhovoru pro Serbske nowiny zdůraznil, že půjde o příliš velkou instituci s diferencovanými zájmy. Má rovněž výhrady k navrhované právní formě nové instituce, jíž má být obecně prospěšná společnost s ručením omezeným; ta je podle něj příliš komplikovaná a nepřináší žádné výhody. Matice podá svůj návrh řešení. Malink se v interview také ohradil proti plánovanému krá-

cení rozpočtu Lužickosrbského ústavu. Člen rady Nadace Michael Apel v jiném rozhovoru prohlásil, že myšlenka vybudování Domu lužickosrbského jazyka je správná, jelikož v lužickosrbských institucích nyní fungují duplicitní struktury, což se realizací tohoto projektu eliminuje. Apel rovněž nevidí problém v tom, že rada Nadace škrtná subvence lužickosrbských institucí a nutí je propouštět, sama však nehodlá zeštíhlet a zůstává dvacetičlenná.

(SN 15. 9.) Předsednictvo Svazu lužickosrbských umělců podpořilo protesty proti krácení subvencí Lužickosrbskému ústavu a centralizaci lužickosrbských institucí. Svazu vadí zejména to, že by nakladatelství Domowina mělo spadat pod zamýšlený Dům lužickosrbského jazyka. Návrh řešení podala i Matice Lužickosrbská. Doporučuje, aby nakladatelství zůstalo samostatným subjektem a aby se snížil počet členů rady Nadace.

(SN 9. 9.) Saský ministr vnitra Markus Ulbig z CDU prohlásil na sjezdu své strany v Biskopicích, že **počet obyvatel v budyšínském okrese klesá nejrychleji v historii**. Podle demografické předpovědi ztratí polovina všech obcí v následujících deseti letech dalších deset procent obyvatel. To bude mít vliv na saský rozpočet, v němž bude oproti dnešku o dvě miliardy eur méně. Jistým řešením by podle něj mohlo být dobrovolné slučování obcí.

(SN 13. 9.) Většina regionálních politiků vítá myšlenku vzniku nezávislého lužickosrbského parlamentu. „Toto grémium by bylo obyvatelstvem více akceptováno, a tím by mělo větší legitimitu. Zda bude tato idea uskutečnitelná, závisí na dalším vývoji a postoji občanů,“ řekl politik FDP Mike Hauschild. Vznik sněmu podporuje i předseda poslaneckého klubu Levice v Saském zemském sněmu André Hahn, budyšínský okresní rada Michael Harig (CDU) nebo saský poslanec Wolfgang Gunkel (SPD). Oproti tomu budyšínský místostarosta Christian Schramm (CDU) považuje současný parlamentní systém z hlediska ochrany lužickosrbských zájmů za dostatečný. Má též obavu, že existence lužickosrbského zastupitelského orgánu by mohla vyvolat diskusi o potřebnosti Domowiny.

ZE SASKA

(SN 6. 9.) Na tradičním setkání básníků, spisovatelů, nakladatelů a knihkupců Saska nazvaném Bardinale byla letos zásluhou Národního nakladatelství Domowina **zastoupena i lužickosrbská poezie**. Básnířka Róža Domašcyna spolu s lektorem lužickosrbského nakladatelství četli v drážďanském muzeu Ericha Kästnera z díla Jakuba Barta Čišínského a Jurije Chěžky.

Ze Serbských nowin podal Petr Ch. Kalina.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 34) V srpnu se v Janšojcích konal týdenní tábor věnovaný ochraně podnebí a energiím. Zastoupeny byly významné světové ekologické organizace: *Attak, BUND, Robin Wood, Gegenstrom* a další. Účastnili se i členové místních občanských hnutí, kteří se brání těžbě a spalování uhlí, zajímali se i samotní obyvatelé Janšojce. Kromě Lužice a Německa přicestovali lidé z Polska, Ukrajiny, Srbska, Holandska, Švédska, Kanady a USA. Daniel Häfner z Chotěbuze vysvětlil, proč byly pro tábor vybrány zrovna Janšojce. Je zde v provozu druhá největší tepelná elektrárna v Německu, která spaluje hnědé uhlí. Hrozí, že tato elektrárna spálí i uhlí, které leží pod ohroženými dolnolužickými vesnicemi Kerkojcemi, Wótšowašem a Grabkem. Spolupředatelka tábora Stefanie Krawcojc, pracovnice Lužickosrbského ústavu v Chotěbuzi, která pochází z Janšojce, zdůraznila, jaký význam pro lužickosrbskou kulturu má vesnice. „Základem lužickosrbské kultury je vesnice,“ řekla. „Na louce, kde stojí náš tábor, se každé léto koná *Lapanje kokota*. Podél louky dříve tekla široká strouha,

kteřou janšojští nazývali *Puščalnica*. Podél ní rostly pěkné olše; tam jsme chodili pro velikonoční vodu. Kvůli blízkému hnědouhelnému dolu poklesla hladina spodní vody a strouha je již několik let suchá. Olše, které poskytovaly stín účastníkům obřadu a divákům, zahynuly a musely být pokáceny.“

Během týdne probíhaly přednášky, diskuse a dílny, účastníci hledali alternativy a sdělovali si své zkušenosti. Konala se i přednáška o lužickosrbské kultuře. V sobotu odpoledne byla uspořádána demonstrace v Chotěbuzi. Zvláště silný potlesk provázal vystoupení Edith Pjeňkové z Rowného, která v lidovém kroji odvážně promluvila a přednesla působivou báseň o zachování domova. Přátelské ovzduší mezi účastníky tábora a vesničany se potvrdilo i v neděli při lužickosrbsko-německé bohoslužbě. Farářka Neumannová ve svém kázání žádala, aby lidé rozumně a zodpovědně zacházeli s přírodou a technikou. Přímluvy střídavě v lužické srbštině a němčině přednesli Janšojčtí a účastníci tábora. Na závěr tábora zveřejnili účastníci *Janšojčké prohlášení*, v němž vyslovili podporu těm, kteří se brání proti uhlým dolům i technologiím ukládání kyslíčnicku uhličitého pod zem.

13. blatské okurkové dny se konaly 12. a 13. srpna v Gólišyně. Tato obec a její okolí jsou střediskem pěstování a zpracování okurek v Dolní Lužici. Okurky upravené na všemožné způsoby byly samozřejmě ke koupi na každém kroku. Na oslavách v dnes již čistě německém městě byla zastoupena i lužickosrbská kultura, například *Nimsko-serbski ansambel* ze Žylowa, skupina *Drjewjanki* z Bórkow, *Rubiško* z Lubnjowa, vyšivač Joachim Lindner z Kósobuze i další. Během oslav proběhla i volba *okurového královského páru*. Královnou se stala Anja Hermsová z Chotěbuzi, členka skupiny *Rubiško* a pracovnice závodu na zpracování okurek v Gólišyně. Králem byl zvolen Tobias Seidlitz z Gólišyna, zaměstnanec zemědělského podniku, který pěstuje okurky. Oslav se účastnilo několik tisíc lidí.

(NC 35) Třetí lužickosrbsko-německá bohoslužba na počátku nového školního roku určená žákům Dolnosrbského gymnázia se konala koncem srpna v kostele Svatého Kříže v Chotěbuzi. Letos se účastnilo mnohem více žáků než loni, počet přesáhl 120. Vysoká účast byla dána mimo jiné tím, že sami žáci letos dostali široký prostor při přípravě bohoslužby. Sami například vymysleli pozvánku,

biblický příběh *Utišení větru* nacvičili v moderním pojetí, při bohoslužbě se dokonce objevilo i rapové vystoupení nebo počítačová prezentace výsledků ankety, kterou žáci uspořádali. Překvapující byl však letos vysoký podíl němčiny: kázání a přímluvy byly jen německé a školní sbor zazpíval lužickosrbsky pouhou jednu píseň.

(NC 37) V letošním roce se pořadatelem Braniborské vesnické a dožínkové slavnosti stalo Dešno. Oslavy proběhly 10. a 11. září, účastnilo se jich přes 40 000 diváků, na čtyřech jevištích vystoupilo téměř 600 osob, kolem 1000 osob účinkovalo ve slavnostním průvodu. Na oficiálním zahájení oslav promluvil ministerský předseda Braniborska Matthias Platzeck, ministr zemědělství Jörg Vogelsänger, rada okresu Spréva-Nisa Harald Altekrüger, další politici, úředníci a činovníci. Vrcholem prvního dne byl slavnostní průvod, který v 74 obrazech představil dějiny i současnost Dešna a Dolní Lužice. Ve významné míře byly zastoupeny lužickosrbské tradice a zvyky: *zapust, jańske rejtowanje* a další. Během prvního dne byly předváděny také zemědělské práce a tradiční řemesla. Autobus vozil zájemce na blízké *Sprjewine łuki*, kde těžební společnost Vattenfall vytvořila rybníční krajinu náhradou za zničené Łakomské rybníky. Byla zvolena nová braniborská dožínková královna, Christin Hasackojc z Dešna, proběhla řada dalších akcí. Druhý den se konala slavnostní dožínková lužickosrbsko-německá bohoslužba. Poté na jevišti vystoupily hudební skupiny i jednotlivci z Dolní Lužice s lužickosrbským programem: *Pytko, Drjewjanki, nAund, Nimsko-serbski ansambel Žyłow, sbor Lužyca, Smogorjojske tradiciske towaristwo a Die Folksamen*. Po koncertě uspořádala dešenská mládež *Łapanje kokota*. Za přihlížení značného množství diváků vybojovali čest králů Norbert Nowak, Stefan Marak a Ron Worak. Během obou dní na více než 180 stáncích nabízeli své zboží zemědělci, řemeslníci a umělci, informace podávaly spolky, sdružení i kulturní zařízení.

Nový předseda Domowiny David Statnik se 1. září poprvé ve své funkci setkal s ministerským předsedou Braniborska Matthiasem Platzeckem. Statnika doprovázeli další představitelé Domowiny, Harald Końcak a Bjarnat Cyž. Diskutovalo se například o novém lužickosrbském zákoně nebo změně struktury lužickosrbských institucí.

Z Nowého Casniku podal Miloš Malec.

Jurij Koch: *Modrá vrána. Zpráva ze Srbské Lužice.* Dauphin, Praha 2009. 189 s.

Děkuji matce, že mi nesmlčela svůj jazyk aneb Metr čtvereční domova

Při psaní mívám problém s pojmenováváním recenzí. Nechávám si tento nelehký úkol nakonec a zabere mi nezdědka víc času než psaní recenze samotné. U knihy Jurije Kocha *Modrá vrána* – s podtitulem *Zpráva ze Srbské Lužice* – se názvy z textu jen sypou. Jsou symbolické, silné a vlastenecké jako kniha sama. Vezmeme-li v potaz, že dílo vyšlo poprvé v lužické srbštině v roce 1991, následující rok pak v němčině, je obsahově nové tak, že až předbíhá svoji dobu. Kniha sestavená zčásti z esejistických, zčásti z prozaických textů metaforicky přirovnává Lužické Srby k vymírajícímu ptačímu druhu mandelíků hajních (nejsilněji v povídkách *Loučení modré vrány* a *Útrapy vymírajícího druhu*). Svým „zeleným tématem“ se věnuje uvádání lužickosrbské kultury na základě ignorace německou většinou a rozbíjení a devastace tamního kraje těžařskými korporacemi. Když si uvědomíme, že většina textů vznikala v průběhu osmdesátých let minulého stole-

tí, jde tematicky o naprosté novum nejen v literatuře východního bloku, navíc umocněné svojí nepokrytou kritičností. Koch si ale prozíravě nedělá žádné iluze se socialismem let osmdesátých ani s nastupující demokracií devadesátých let.

Celou knihu prolíná několik hlavních a velmi silných témat, jakýchsi červených srdečních nití. Snad z každé stránky možno vyčíst autorovu hrdost na starobylý národ (např. v povídce *Ochoza jednoho dne v lednu*), který vždy a v každé době byl na úrovni jakéhosi proletariátu (*Rovně jednoho dne v únoru, Jazykové světy, Lakomá, její černý a zelený den*), přesto ale pro Evropu a vlastně celý svět zůstával nepostradatelný (lámání nejtvrdší žuly v Evropě, povědomost Charlese Dickense či Goetha o existenci Lužice atd.). Koch si nicméně v textu dobře uvědomuje, že na vině skomírajícího vlastenectví Lužických Srbů není pouze nezájem okolí. Sami Srbové mnohdy nemají zájem o svoji kulturu, o její pěstování a obohacování (*Rovně jednoho dne v únoru, Celý svět za jednu libru*). Těžko se na ně zlobit, těžko vyčítat.

Kniha je také po okraj plná odborných environmentálních termínů, postřehů a statí, někdy připomínajících spíše přednášku zaníceného ekologa (*Loučení modré vrány, Kniže Pückler a jeho zahrady*). Prolínání obecně lidského a odborně publicistického stylu ale není na škodu, naopak je knize ku prospěchu. Činí ji tak svěží a vícevrstevnatou v její stylistické i obsahové šíři.

Povídky často hraničí s náladou podobnou našemu národnímu obrození (*Ochoza jednoho dne v lednu*), kdy srdečnost a opravdovost poněkud selských Lužických Srbů vrhajících „slova nečesaná, neholená“ stojí proti navoněnosti košil neupřímných těžářských pánů s diplomatkou v podpaždí, kterým nejde o kraj, kus domova, ale o vlastní kapsu pokud možno vrchovatě plnou hnědého uhlí (*Těžišťe, Loučení modré vrány, Lakomá, její černý a zelený den, Rovně jednoho dne v únoru, Hůrky jednoho dne v květnu*). Zůstává pro mě otázkou, zda v knize tolik akcentované téma těžby, a tudíž i ničení přírody, vadí autorovi obecně, či zda přikrývá především jeho strach o území a národ Lužických Srbů, a zda o ekologii nejde až na druhém, řekněme přídatném místě. Jako by autor pro stesk nad zanikáním pro něj velmi důležité součásti sebe sama (území Lužických Srbů a jejich kultury) potřeboval najít i důvod obecně platný a masově srozumitelný (ničení planety jako takové).

Kniha je vystavěna cele na metafoře, čistě jazykové (led jako rozbitý „vagón zrcadel“, Lužice, která „visí na kapačkách“ atd.) Velmi zdařilá je nejen již vzpomínaná metafora Lužických Srbů jako modrých vran, ptáků, u kterých „hrozí nebezpečí, že navždy odlétnou (...) že se jednoduše z Afriky jednou nevrátí.“ Ale i metafora čápa ve větším národě: „Bavíme se o čápech. O většině, která je relativně v bezpečí, o jejich zvycích a způsobech, o jejím červeno-bílo-černém, vpravdě politickém zbarvení, o fascinaci, kterou vzbuzuje velikost, o jejich obrovských křídlech (...) i o tom, jak užitečné je mít velkou hubu.“ Silný je pak apel na nebezpečnou pýchu zdánlivě neporazitelného davu: „Jeho (lužickosrbského národa – pozn. autorky) konec by byl ztráta. A po čase by to ochuzení bylo znát v celé zemi. O jednu barvu méně. O trochu víc šedi. Méně o jeden zvuk, o jeden jazyk. O trochu více mlčení.“ (*Útrapy vymírajícího druhu*)

V jistých momentech je kniha vlastenecká až příliš, například vzpomíná-li autor v povídce *Ochoza jednoho dne v lednu* na modrou vránu jako na „modro-červeno-bílého ptáka, který na sobě nosí lužickosrbskou trikoloru“. Vede mne to k zamyšlení, kolik evropských států má na svých trikolorách různou kombinaci těchto tří barev ...

Povídky jsou nezřídka stavěny cyklicky s místopisnou provázaností. Povídky začínají a končí, jako by na sebe tyto části bezprostředně navazovaly, přičemž ve středních pasážích si autor vymezuje prostor pro zachycení svých myšlenek (*Ochoza jednoho dne v lednu, Útrapy vymírajícího druhu*). Podobá se to jízdě v dopravním prostředku, po nástupu do vozidla se myšlenky vydají vlastní cestou, navazují na to, co vidí oči, ale přesto jsou samostatné, do sebe usebrané ... Před výstupem se zase pozornost zkoncentruje, vrátíme se do přítomné reality. Geograficky se povídky často přelévají jedna v druhou, vesnice či místo zmíněné v jedné povídce se pak rozvine v ději povídky následující (*Útrapy vymírajícího druhu, Lakomá, její černý a zelený den, Těžišťe* atd.).

Poslední povídka *Zápis do deníku* pochází z autorova prozatím nezveřejněného deníku a je z roku 2005. Jurijem Kochem byla do knihy přidána na žádost překladatelů a současně editorů speciálně pro české vydání. Autor se v ní sám sobě stal glosátorem

a mohl posoudit, které jeho vize, myšlenky, obavy z předchozího, bezmála o patnáct let staršího textu se vyplnily, které nikoli a které se teprve nějak rýsují. Což knihu příjemně sklenuje, ukončuje.

Překladatelé Lukáš Novosad a Radek Čermák při převodu Kochovy knihy do češtiny pracovali s oběma autorovými verzemi, s lužickosrbským i německým vydáním, přičemž každé je od toho druhého odlišné. Ve zkratce lužickosrbské je srdečnější, německé pak informativnější. Vznikl tak svižný, citlivě přeložený text třetí, český, který je možno s trochou nadsázky uvést jako text samostatný, autonomní vůči těm předešlým.

Pro mne nejsilnější čtenářský zážitek skýtají povídky *Stopa a Jazykové světy*. První z nich je z řady prozaických textů, druhá je spíše esejistická. Děj povídky *Stopa* se odehrává za druhé světové války a Koch v ní na osudech vlastní rodiny vykreslil úděl celého národa, vlastně úděl každého malého národa, který je nepohodlný všem a všemi je také smílán. Přes lužickosrbské území se valila německá i sovětská armáda a pro obě byli Lužičtí Srbové ti „druzí“ – pro Sověty byli Němci, pro Němce zase Slovani. Druhá povídka *Jazykové světy* je civilní, upřímná, pokorná, ale přitom nepodlézavá výpověď Jurije Kocha o jeho vztahu k lužické srbštině jako své mateřštině a němčině, totiž své druhé mateřštině. Autor v ní neagituje, nevzdychá nad osudem Lužických Srbů, nemoralizuje. Prostě a citlivě přiznává, že on je uhněten z lužické srbštiny i z němčiny, z jednoho i druhého, ani lepší, ani horší, naroveň.

Část knihy se za čas svého poměrně krátkého „českého“ života dočkala zpracování v pořadu *Moderní povídka* pravidelně vysílaném v Českém rozhlase 3 Vltava, kde bylo možno zaslechnout v režii Jaroslava Kodeše a za účinkování Aleše Procházky povídku *Útrapy vymírajícího druhu*. Povídku *Jazykové světy* pak lze v textové verzi nalézt na internetovém portálu iLiteratura.cz. Obě povídky a jejich uveřejnění svědčí o kvalitách celého Kochova textu.

Z krátkých zpráv uveřejněných v našich médiích se lze dozvědět, že v podobě *Modré vrány* čtenář třímá v ruce „stěžejní dílo lužickosrbské literatury“, popřípadě, že jde o autorovo „literární vítězství“. V čem se podařilo Juriji Kochovi zvítězit, však už recenze nevzpomínají. O co hůř, vše je bezduše, nepřiznaně a bezkontextově opsáno ze záložky knihy, kde jediné se dozvíme, v čem tkví význam Kochovy knihy a v čem je kniha vítězná. K autorově výhře možno připočíst nepopíratelnou kvalitu textu, jeho neutuchající víru ve zdravý rozum, silnou tradici a přesvědčení, že lužickosrbská kultura tu byla, je a dozajista také bude. Jak dlouho, to je otázka právě onoho zdravého rozumu a silné tradice. Aneb slovy Jurije Kocha z *Modré vrány*: „Smějeme se, což je třeba hodnotit jako výkon, poněvadž bychom měli spíš plakat.“

P. S.: V doslovu knihy se můžeme dočíst, že od počátku nového století se mandelík oficiálně v Německu již nevyskytuje. Doufejme, že Kochovo metaforické provázání s osudem Lužických Srbů se jim nestane osudným.

Hana Zobačová

DOPISY

V Česko-lužickém věstníku červenec-srpen 2011 bylo připomenuto 20. výročí jeho obnovení, v článku „Jak šel čas...“ byl podán stručný přehled jeho novodobých dvacetiletých dějin. Kdo chce podat tak velké množství informací na poměrně malém prostoru, nemůže se samozřejmě nepodpíjet jistých zjednodušení. Neměly by přitom však být opomenuty nebo zlehčeny zásadní události a období, pokud nemá článek pozbýt na věrohodnosti.

Zhruba v letech 2003–2006 se Česko-lužický věstník dostal do značných potíží, čísla vycházela nepravidelně a nastávaly potíže s financováním. Právě toto krizové období bylo ve stručném přehledu novodobých dějin ČLV „Jak šel čas ...“ podáno příliš zběžně a ani náznakem nebyla ukázána hloubka a závažnost tehdejších problémů.

Formulace „vycházejí kvalitnější tématická čísla, ale zpožďují se“ je velmi slabou ozvěnou tehdejší skutečnosti. Česko-lužický věstník se nejen zpožďoval, ale vycházel celkově nepravidelně, a to dokonce v řádu měsíců. Tak například prosincové číslo roku

2003 dostali čtenáři do schránek až v březnu 2004, čísla 3–5 roku 2004 najednou v červenci 2004, červnové číslo roku 2005 vyšlo v září 2005 atd. Naopak čísla 1–4 roku 2006 byla rozeslána všechna najednou již v únoru 2006. Velmi kolísavý byl i rozsah (počet stránek). Tehdejší obsahovou úroveň nechci v tomto svém příspěvku hodnotit, vyžádala by si podrobnější rozbor.

Česko-lužický věstník se v tomto období ocitl i ve výrazných finančních potížích. Tato vážná skutečnost nebyla v přehledu „Jak šel čas...“ vůbec zachycena. Potíže nastaly především v důsledku vydávání příloh věstníku: v roce 2005 to byla příloha se slovinskou tematikou, v roce 2006 sborník věnovaný Vladimíru Zmeškalovi (redaktorem obou příloh byl Radek Čermák). Pro vydání těchto příloh však nebyly zajištěny finance. Na chybějící finanční prostředky pak doplatila řádná čísla: ve druhé polovině roku 2006 bylo nutno přistoupit k jejich omezení. Počínaje červnovým číslem až do konce roku vycházela zkrácená vícečíslna (červen–srpen: 6 stran, září–říjen: 8 stran, listopad–prosinec: 4 strany).

Skutečnost vedla předsednictvo SPL k tomu, že na prosinec 2006 svolalo mimořádnou valnou hromadu. Tato událost, v dějinách SPL zřejmě zcela ojedinělá, tedy konání mimořádné valné hromady věnované výhradně spolkové tiskovině, nebyla v příspěvku „Jak šel čas...“ vůbec zmíněna. Mimořádná valná hromada tehdy rozhodovala o periodicitě, financování, formátu a obsahu, také o termínu vycházení jednotlivých čísel. Kromě zmíněného technického rámce měla tato událost další důležitý důsledek: valná hromada dala najevo, že věstník je třeba vydávat zodpovědně a včas, a pokud toho SPL není schopná, bude nutné od vydávání dočasně ustoupit. Je nutno poznamenat, že po této mimořádné valné hromadě se Česko-lužický věstník zlepšil ve včasnosti a hospodaření s financemi.

Je snazší těžké události a období nezmiňovat nebo je „informačně filtrovat“. Takový přístup však často má jediný důsledek: minulost se opakuje. To by v případě Česko-lužického věstníku nechtěl nikdo z nás, kteří jsme v roce 2006 věnovali nápravě značné množství úsilí a času.

Miloš Malec, místopředseda SPL

Jedna z politických pouček praví, že každá vláda, každé vedení, které chce být respektováno, musí být legální a legitimní. Proto také např. Benešovo obnovené Československo po druhé světové válce, jakmile to bylo možné, usilovalo o obnovení parlamentu, který by potvrdil prezidentské dekrety a zajistil vládě zpětnou vazbu. Legimitu představitelů třetí republiky čerpali z existence republiky první a jejího násilného rozbití.

Podobné je to s dnešním vedením SPL: legálnost čerpá z valných hromad, avšak legitimitu stále hledá. Dovídáme se, jak se věci v SPL od roku 2008 vyvíjejí skvěle, a vůči minulému období se stať vymezuje negativně. Pan Miloš Malec ne zcela správně interpretuje informace uvedené v článku, na který reaguje. V první řadě uvádím, že já sám jsem navrhol, aby byly uvedeny i negativní skutečnosti z historie Věstníku (zpoždování).

Výtka směřuje do období, kdy jsem byl oficiálně vedoucím re-

daktorem Česko-lužického věstníku (2003–2005) a také předsedou SPL (2002–2003) a Ing. Malec začínal ve funkci pokladníka SPL (od 2003). Ve skutečnosti jsem byl technickým redaktorem, který zajišťoval sazbu a tisk už od roku 2000. Dokud fungovala redakce, šlo všechno v pořádku. V běhu řady dalších měsíců v redakci narůstaly problémy: zemřel Bohumil Malotín, Richard Bígl už odmítl zpracovávat zprávy z Lužice, Jaroslav Valenta se vrátil do Liberce a Zuzana Sklenářová psala disertaci, pročež odstoupila z funkce vedoucí redaktorky. Zůstali tedy pouze dva aktivní redaktori, tedy dvaosmdesátiletý Jiří Mudra a já. V téže době procházela krizí pražská sorabistika, mj. nefungovala výuka studentů na FF UK, tudíž nebyla „čerstvá krev“, kterou by bylo možné práci přátel Lužice omladit.

Bylo jasné, že redakce nemůže takhle fungovat dlouho, selhal pokus o angažování Richarda Bígla či Petra Kalety. Nakonec se mi podařilo na podzim 2004 dát dohromady zcela nový tým studentů, který s postupnými obměnami vtiskl Věstníku novou moderní obsahovou tvář, jakou známe dodnes.

Protože po smrti Dr. Boháče (2001) pokračovaly generační spory, které začaly už v 90. letech a kvůli nimž fungovala paralelně dvě sdružení, byl jsem jako nekonfliktní kandidát na rok zvolen i předsedou SPL, abych se postaral o vytvoření nové organizace. Nikdo si dnes nedoveďe představit, kolik jsme v té době strávili času s prací pro Lužici. Když si dnes čtu staré zprávy, dívám se, jak jsme zvládli zorganizovat tolik akcí. Dali jsme dohromady partu nových lidí, jako byl – aspoň pro mě – legendární Hanuš Hárteľ, který v letech 2003–2008 držel pohromadě organizační strukturu společnosti a do vítězného konce dovedl jednání o návratu do Lužického semináře. Došlo také k nárůstu členů na více než dvojnásobek.

V tomto období nadšení jsme opomenuli – a beru to jako svoji velkou vinu – řádné vypořádání majetku a závazků Spolku česko-lužického (např. nezaplacených členských příspěvků, dluhu Domowiny za odebírání Věstníku). První oficiální zprávu o našich financích jsme obdrželi v květnu 2004, kdy už byly v běhu nové projekty SPL.

Na závěr je třeba ještě připomenout, že valná hromada v roce 2006 byla svolána jen díky rozhodujícímu názoru šéfredaktora ČLV Ondřeje Doležala. Jeho odvážný krok zajistil pro ČLV pevný finanční rámec. Řadoví členové souhlasili, aby Věstník dostal od SPL větší finanční příspěvek a redakční rada obdržela od valné hromady důvěru. Dlouhodobé spory však vyvrcholily odchodem některých členů SPL, mj. Mgr. Doležala.

Kdo by chtěl srovnávat tehdejší čísla s nynějšími, musí si uvědomit, že až díky rozvoji technologií se mi v roce 2008 podařilo najít tiskaře, který tiskne Věstník metodou digitálního tisku o více než třetinu levněji a rovněž se navýšil příspěvek SPL.

Mrzí mě, že kolegové ze SPL se nedokáží vůči době před zvolením doc. Kalety vymezit pozitivně, např. větším počtem akcí nebo inovativním konceptem. Jak dlouho ještě budou hledat svoji legitimitu ve strašení, že se bez nich vrátí situace z doby před osmi lety?

Radek Čermák

Poděkování dvěma osobnostem

Letošní rok je pro lužickosrbskou žurnalistiku v jistém smyslu rokem přelomovým. Šéfredaktorka Rozhladu **Jěwa-Marja Čornakec** (*1959) a šéfredaktor Serbských Nowin **Benedikt Dyrlich** (*1950), dva lidé, kteří jí v popřevratových letech vtiskli novou tvář a vystřídali tak starou generaci poznamenanou spolu-

prací s režimem NDR, začali psát novou kapitolu svého profesního života, která již bude spjata s jiným prostředím.

Básník Benedikt Dyrlich přišel do vedení Serbských Nowin v roce 1994 přímo ze saského zemského sněmu, odkud si přinesl celou řadu kontaktů coby sociálnědemokratický poslanec. Předtím pracoval několik let jako dramaturg německo-lužickosrbského divadla v Budyšině.

V roce 2009 utrpěl vážnou dopravní nehodu, která způsobila, že na místo šéfredaktora už se nemohl vrátit a v květnu 2011 byl

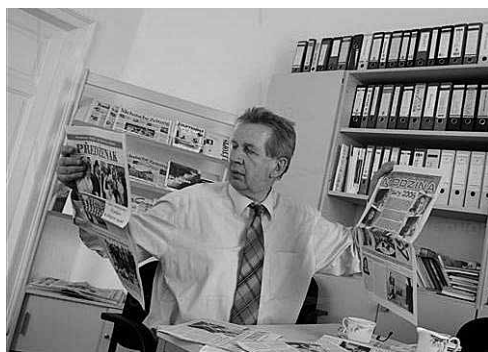
penzionován. Zůstává nadále předsedou Svazu lužickosrbských umělců, se kterým organizuje řadu kulturních akcí, mezi nimi i v Česku známý Svátek lužickosrbské poezie. Z jeho rozsáhlého básnického díla lze uvést například sbírky *Zelené polibky* (*Zelene hubki*, 1976) nebo *Vzmach mdloby* (*Wotmach womory*, 1997).

Jěwa-Marja Čornakec na pražském čtení v roce 2009, Foto Dezidor, Wikipedia.

Spisovatelka Jěwa-Marja Čornakec byla původně knihovnicí v učitelském ústavu, od r. 1984 pracovala v Lužickosrbském ústavu. Šéfredaktorkou Rozhladu byla od ledna 1992 do srpna 2011, tedy skoro dvacet let. Byla to práce především organizačně náročná, protože na rozdíl od Serbských Nowin, kde většinu práce odvádějí kmenoví zaměstnanci, redakční radu i přispěvatele Rozhladu tvoří síť externistů. Spolehlivé fungování této sítě bylo zásluhou právě Jěwy-Marje Čornakec, která je také sama autorkou řady článků, rozhovorů a nepřeborného množství zpráv. Nyní má možnost rozvinout svůj umělecký talent. Dlouhodobě spolupracovala s lužickosrbskými divadelníky a nyní odchází na místo dramaturgyně Lužickosrbského lidového uměleckého souboru. Je známa jako spisovatelka (např. sbírka povídek *Holoubek dvě černé nožky má* (*Holbik čornej nóżce ma*, 1999) a dramatička (píše mj. divadelní hry pro děti, např. *Čarodějný klobouk / Kuztarski klobuk*, 2000).

Oba za svou dosavadní práci v letošním roce obdrželi cenu Nadace lužickosrbského národa: Dyrlich Cenu Čišinského

Benedikt Dyrlich. Foto: Michal Novotný.

a Čornakec podpůrnou cenu. Dyrlich ještě navíc Řád saské ústavy (Sächsische Verfassungsmedaille).

Redakce Česko-lužického věstníku jim oběma děkuje za dlouholetou práci a spolupráci při získávání materiálů a referování o česko-lužických projektech. A doufá, že bude mít brzy příležitost referovat o jejich dalších dílech a počinech.

račk

Spisovatel a novinář Jurij Koch se narodil 15. září 1936 v obci Hórki do lužickosrbské rodiny kameníka. Postupně navštěvoval školy v Chrósćicích, Varnsdorfu, Budyšině a Chotěbuzi. Po dokončení studia žurnalistiky a divadelní vědy v Lipsku pracoval v rozhlase. Poté (1976) se stal spisovatelem na volné noze. Koch perfektně ovládá tři jazyky: obě lužické srbštiny a němčinu. V nich také píše prózu, poezii a divadelní hry. Jen počet jeho knižně vydaných titulů dosahuje šesti desítek. Je uznáván jak doma (mj. obdržel Cenu Čišinského, Cenu Carla Blechena nebo Literární cenu za životní prostředí Severního Porýní-Vestfálska), tak v zahraničí. U nás je širší veřejnosti znám nejspíš z televizního pořadu v rámci cyklu „Evropané“. Čeští čtenáři ho pak znají z překladů především dvou knih. Román *Sestup z hor snů* (*Nawrót sonow*) v překladu Jiřího Mudry vyšel už v roce 1988 a je zajímavý mj. tím, že obsahuje několik pasáží, týkajících se autorova studia v poválečném Varnsdorfu. Knižka reportážních povídek *Modrá vrána* (lužickosrbsky *Ha lecała je módra wróna* a německy *Jubel und Schmerz der Mandelkrähe*) vyšla v překladu Radka Čermáka a Lukáše Novosada v roce 2009 a píšeme o ní

Jurij Koch. Snímek z archivu spisovatele.

ve Věstníku na jiném místě. Koch touto angažovanou výpovědí znovu dokazuje, že je nejen skutečným Evropanem, ale nehostejným obyvatelem planety. Je to příběh boje Lužických Srbů s neodvratnou devastací krajiny, kterou působí touha po krátkodobém prospěchu z vytěžených ložisek hnědého uhlí, boje, jehož emblémem je „modrá vrána“ – neboli mandelík hajní – ohrožený druh, jehož zkáza předznamenává zkázu většího rozsahu. Ve své nové knize *Zabych či něšto rjec* (Zapomněl jsem ti něco říci), která na svého překladatele teprve čeká, věnuje celou kapitolu „warnočanským“ časům po druhé světové válce. Pod názvem *Život v Lužici – lužickosrbsko-německý spisovatel J. K.* uvedla v předvečer Kochových narozenin německá televizní stanice RBB dokumentární film, věnovaný jubilantovi.

Milan Hrabal

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo zdžětowanju zańdženosće

Jako sym w nastawku spočatk toho lěta lisćinu z mjenami inoficialnych sobudžětačerjow statnjeje bjezstrašnosće NDR wozjewi, njeje tak jara fakt, štó je donošowaŕ, rozhorjenje zbudžił, ale skerje skutk, zo je přinošk w Čěskej wušoŕ. Dietrich Šoŕta je

so mje tehdy prašaŕ, hač Čěša scyła wo fenomenje donošowanja zdaća maja, hač woni čućiwoje dosć z tym wobchadžeć wědža. Dwěle, kiž su tež druzy na skerje razniše wašnje zwuraznili, mi wuwědomichu, kak maŕo tola Serbja wo Čěchach a čěskim to-

waršnostnym žiwjenju wědža. Zaběra z fenomenom donošowanja wjedže so w Čěskej republice wot spočatka 1990tych lět jara wotewrjenje, nic naposledk tohodla, dokelž je Petr Cibulka, disident a politiski aktivist, w lěće 1992 lisčinu sobudžětačerjow statneje bjezstrašnosće ČSSR wozjewił a na te wašnje rozestajenju z totalitarnej zańdženosću přisporjať. Mjeztym njejsu Cibulkovy seznamy jeničke zjawnje přistupne žórto, ale Stanislav Penc, politiski aktivist a ekolog, je w lěće 2009 dalšu lisčinu EZO, štož rěka **Evidence zájmových osob**, wozjewił. Wona wobsahuje někak 777 tysac mjenow wšěch tych, za kotrychž je so StB za swój čas zajimowała. Jedna so pola tutej wosobow kaž wo sobudžětačerjow tak wo potrjechenych. EZO je wotmołwa na oficialnu lisčinu, t. mj. Evidenční záznamy podle § 7 zákona č. 107/2002 Sb., kotruž je Ministerstwo nutřkowneho ČR w lěće 2003 wudať. W njej pak hižo tójšto agentow statneje bjezstrašnosće zapisanych njeje, kotrež so w lisčinje z 1990tych lět jewja. Kak je k tomu dóšto?

Lětsa 24. februara je měł w čěskej telewiziji ČT2 zajimawy film premjeru. Režizer Pavel Křem je jednodžinski pask Nikomu jsem neublížil natočil, w kotrymž bywši hłownohamtsy oficerjoje statneje bjezstrašnosće a cyły rjad inoficialnych sobudžětačerjow k słowu přińdu. Na jednej stronje rěča bywši oficerjoje Jaroslav Lamr, Jaromír Ulč a Vratislav Herold, kak su džesatki agentow wabili, kak su jich wjedli a kak su za nich wužitni byli. Džěla woni wobchadnu čěščinu wužiwaja, štož jich staw kubłanja zdoraznja: Ze všema jsem se prakticky dohodl, jako se tady bavíme, úplně normálně, a snad v jednom případě jsem verboval člověka na slabej kompromateriál, zwěsći na př. Lamr. Zasadnje wšak wšitcy twjerdža, zo njejsu trjebali na agentow wjele čišća wukonjeć, wjetšina z nich je z nimi zwólniwyje hromadže džětať. Štož njeje chcył z nimi sobu džětať, toho su pječa pušćili. Dost lidí mi třeba vodmítlo. Tak jsem se s nim rozešel podáním ruky a mějte se hezky, praji Herold. Je zajimawe, zo Herolda hižo z rozhtosoweho wusyłanja Příběhy 20. století znajemy, jeho retrospektiwne dopóznaća su samo w čišću wušli. W knize Kruté století, kotruž wudaštaj rozhtosownikaj Adam Drda a Mikuláš Kroupa 2008, je wón takle citowany: Komunizem ma humanitarne zakłady, tak zo ludžo na njón skoča ... Wšitcy su runohódni, njeeksistuja bohaći a chudzi ludžo ... To je so mi strašnje lubito! Hněwa mje to, dokelž je realita prosće hinaša. Je to són byť, njezmyslny.

Wjetše městno w filmje zabjeru inoficialni sobudžětačerjoje statneje bjezstaršnosće. Su to Jaroslav Kolář (agent Michal), Josef Skalník (agent Black atd.), Petr Rádl (agent Kolínský), Antonín Kachlík (agent Kos atd.), Tomáš Kraus (agent Němec) a František Kraus (agent Krása atd.). Woni njeprěja swoje sobudžěto, spytaja je wujasnić, zwjetša pak so wusprawnjeja. Kolář, zdobyty 3. februara 1987 jako sydomnačelětny a na te wašnje jedyn z najmłódšich inoficialnych sobudžětačerjow StB, je hdys a hdys stowku dóstawať, njeje tež trjebať do wojakow. Za to je wo punkrock-scenje a wo ekologiskim hibanju w sewjerneje Čěskej informacije sprosředkował. Rádl, kotrehož staj hižo Drda a Kroupa knižnje předstajitoj, je sej myslit, zo móže towaršnosć polěpšec. Zwěsći: Vůbec mě nenapadlo, že bych... [na smluvenou schůzku nepřišel.] Já jsem poslouchal. ... Mně to přišlo jako, že to je jedinečná možnost, jak ten stát vylepšit. Spěwarja a hrajerja Josefa Zímu (agent Tulipán atd.) su oficerjoje tež spytali nawabić. Wón pak je při zetkanjach z nimi tak dołho jenož wo sebi rěčať, zo su so jeho služby wzdali. W zapisu jewi so hódnoćenje slabý informátor, wón njebě potajkim statneje bjezstrašnosći wužitny. W Čěskej je džensa móžne, sudnisce přećiwo zapisej jako agent skoržić. Tutu móžnosć wužiwaja

zwjetša tajcy ludžo, kiž chcedža w swojej dopřewrótowej karjerje pokročować. Hrajer Jan Skopeček, bywši direktor Škoda Auto Vratislav Kulhánek a hrajerka Jiřina Bohdalová su mjenje abo bóle wuspěšnje skoržili. Jich wusprawnenje sta so na zakładže absurdneho twjerdženja, zo njejsu wědomje sobu džětať, zo njeje jich sobudžěto na dosahace wašnje dokładžene. Je to we wulkej měrje samowusprawnenje a přehódnoćenje swujich skutkow. Skopeček, konfrontowany ze spisami z archiwa, z kotrychž wuchadža, zo je prajiť, wot koho je na př. roman Aleksandra I. Solženicyna Archipel Gulag k čitanju dóstať a komu je jón dale dať, w filmje twjerdži: Já jsem to nebral jako udání. Sam však před kameru přiznawa, zo tute awtosugestiwnje zbarbjenje zańdženosće ničo njewunjese, wolóža drje na wokomik swědomje, ale skutki resp. njeskutki tola wostanu. Petr Cibulka k tomu zwěsći, zo su wot 200 000 wosobow na jeho lisčinje lědma 100 přećiwo njemu skoržili. Historikarjo Petr Blažek, Radek Schovánek a Jindřich Marek, psychologa Slavomil Hubálek kaž tež publicista Jan Rejček ze swujeho fachoweho wida fenomen donošowanja wujasnjuja. Moraliska njenaročnosć Čechow a toleranca napřečo přehřešenjam na powšitkownje płačiwych towaršnostnych normach wujasnujetej, čehodla je statna bjezstrašnosć tak wuspěšnje donošowanje jako zakład swujeye džělawosće wužiwać móhla. Film skića prawdžiwu wobraz wo tehdyšej dobje, znazornja, kak hłuboko móže towaršnosć spadnyć, hdyž někotři jenož na sebe a na džěženje swujeye absolutneje mocy mysla.

W Čěskej sej aktiwisća, filmowcy, historikarjo a dalši hibićiwu wobydlerjo swuju zańdženosć přećiwo statnym institucijam zdžětuja. W Němskej staćenjo wšo a wšitko institucijam přewostajeja, kiž jim připokazane naležnosće rjenje po zakonjach rjaduja a z tym jednotliwcej džěto wolóžeja. Wšako maja hižo z powójnskeje doby dobre nazhonjenja, postupować po hesle: Ich bin es nicht gewesen, Adolf Hitler ist es gewesen. W Serbach wola lóši a wužitniši puć. Direktor Załožby za serbski lud Marko Suchy je so rozsudził, jenički slědžerski institut zlikwidować. Za čo jón tež trjebamy, hdyž předsyda Domowiny David Statnik w nowinach wozjewja, zo serbska rěč (a z njej serbski narod) tak a tak woteměra. Njeje to ani nowa ani mudra mysl. Wona pak žiwjensku wolu lemi, wšako so mrějacy lědma hižo wo swětno naležnosće stara. Smy z tym namoľwjeni, so zaběry ze zańdženosću wzdać a po nas wšě slědy zamazać. Wěšćer a likwidator so derje wudospotnjataj – kóždy z njeju to wukonja, štož wón najlěpje amóže.

Pomůcka: wozjewić – zveřejnit, publikovat; rozestajenje – vyrovnání; přisporjeć – příspěk k nárůstu, narůst, zvětšit; žórto – pramen; potrjecheny – postižený; wobchadna čěščina – hovorová, obecná čeština; kubłanje – vzdělání; zwólniwy – ochotný; dopóznaće – poznání; přěč – popírat; wusprawnjec so – ospravedlňovat se; sudnisce skoržić – žalovat u soudu; zańdženosć – minulost; wolóžić – ulehčit, ulevit; džělowať – sdělowat; přewostajeť – přenechávat; připokazany – určený; naležnosć – záležitost; nazhonjenje – zkušenost; Ich bin es nicht gewesen, Adolf Hitler ist es gewesen. – Já ne, to Hitler.; slědžerski – výzkumný; lemić – lámat; mrějacy – umírající; namoľwjeni – vyzvaný

Tímto sloupkem se uzavírá náš seriál příspěvků historika Tima Meškanka, věnovaný nejnovějším dějinám Lužických Srbů a palčivým problémům, které přinesla a přináší moderní doba. Rádi bychom věřili, že budoucnost alespoň na čas ušetří naše národy dalších takových zkoušek, které se neblaze podepisují na samé podstatě společnosti.

Bohumila Šretrová: Chci domů

Pak jej strýc pohladil po vlasech, nechal chvíli ležet svou ruku na jeho hlavě... a Jakoubek osaměl. Stoupl si k oknu a dlouho plakal...

Život se rozjel normálním tempem. Jakub se pomalu smiřoval s životem v semináři, našel i určitý půvab v družnosti přátel, s nimiž si každý den aspoň chvílku povídal o domově, o Lužici, a dovídal se mnoho věcí, o nichž dříve nevěděl, hlavně ovšem od starších, kteří byli tady v Praze už nějaký ten čas. Všichni vzpomínali s láskou na českého básníka Karla Jaromíra Erbena, nadšeného milovníka všeho Slovanstva, který roky docházel do Lužického semináře a mladým Lužičanům doširoka otvíral okna do celého slovanského světa. Pod jeho vedením si uvědomovali bratrství s národem polským, ruským, s národem jižních Srbů, se slovenským i českým a s dalšími. Z duší se jim ztrácel pocit osamělosti národa v germánském moři a počala je naplňovat jistota veliké rodiny Slovanů, do které i lužickosrbický národ od věků patří, a velká hrdost nad touto skutečností. Je pravda, že Erben nebyl první, kdo do Lužického semináře chodil a v jeho chovancích budil lásku ke všemu slovanskému, kdo je vybízel k tomu, aby se pořádně naučili především vlastnímu jazyku, aby se mu naučili tak dobře, aby jím mohli nejen plynne a bez obtíží mluvit, ale i psát. Už před tím to dělali jiní, ale na ty si Jakoubkovi spolubydlíci v semináři nepamatovali, a tak mluvili jen o Erbenovi, kterého zahrnovali nejlaskavějšími a nejláskyplnějšími přívlastky.

Však také Erben až do konce svého života na Lužické Srby myslel. A o ně se staral. Unaven a vyčerpán nemocemi teskně pozoroval a dobře chápal politickou situaci, která tehdy nebyl nijak přízniva ani pro Čechy, ani pro Lužické Srby. V Čechách byla opozice proti vídeňské vládě, Bismarckovo Německo triumfovalo nad Francií a německá armáda obléhala Paříž, došlo k bitvě u Sedanu a pak ke vzdání i v Metách; prostě obzory se zatemňovaly, hroživě zatemňovaly a Erben to všechno dobře viděl, věděl a chápal. Ale přesto, nebo právě proto učil mladé chovance, mladé srbské chovance Lužického semináře věřit v konečné vítězství slovanské myšlenky a slovanské síly, na které není možno čekat se založenýma rukama, ale pro které je nutno pracovat! A vyzýval je k tomu, aby všichni pracovali poctivým studiem a poznáváním vlastního národa, jeho zvyků, písní, pohádek, v nichž právem viděl velkou sílu pro celou budoucnost.

Dne 7. listopadu 1870 bylo Erbenovi padesát devět let. A za čtrnáct dní na to, dne 21. listopadu, zemřel. Jakoubek si pamatoval, jak o tom mluvil v Budyšině pan profesor Hórnik, který se stále velmi zajímal o všechno, co se týkalo pražského Lužického semináře. Jak v hodinách srbštiny vypravoval o Erbenovi a jak jim i přečetl ve vlastním překladu Erbenovu Mateřidoušku. Udělal si jej jen pro tuto hodinu a pak jej neschoval. Nezdál se mu patrně dosti dobrý, neboť Hórnik byl ke své práci vždycky velmi kritický.

Když přijel do Prahy mladý Bart, byli nějakou dobu mladí Lužičané v Lužickém semináři bez takového rádce. Až tepr-

ve v příštím roce ujal se tohoto vedení profesor Martin Hattala. Tenkrát také profesora Hattalu poznal i mladý Bart – na první hodině, na kterou Hattala přišel do Lužického semináře.

Jakub Bart se pomalu seznamoval s Prahou a pomalu se sžíval i se svými pražskými spolužáky. Všichni do jednoho jej přijímali přátelsky. Byli to většinou Češi, mluvili na něj svou mateřštinou a Jakub si radostně uvědomoval, jak blízka je čeština lužické srbštině. On to ovšem už vlastně věděl. Od profesora Hórniky, od strýce Hermana i od Smolera, s nímž se několikrát setkal právě u Hórniky. Vždycky s uctivostí hleděl na muže asi padesátiletého, jehož moudré oči za skly brýlí se tak laskavě, a přitom pronikavě dívaly na mladého chlapce. Jakoubek toho věděl od svého učitele srbštiny i od svého strýce o neúnavném pracovníku, redaktorovi a nakladateli tolik, že se mu z toho hlava točila. Jak jen je možné, aby jeden člověk toho tolik dělal a udělal.

Profesor češtiny na gymnáziu Josef Masařík nejen že učil žáky česky mluvit a psát, ale velmi často, pokud mu to jen čas dovolil, jim vykládal i o českých spisovatelích a českých vědcích. A tak se Jakub znovu dovídal o Josefu Dobrovském, o Palackém, o Jungmannovi. Pak zase o Máchovi, Klicperovi, o Tylovi a o Němcové. Mímoděk srovnával všechno to, co zde slyšel, s tím, co slychával doma od profesora Hórniky nebo od strýce Hermana. Vždyť i jeho národ se mohl chlubit celou řadou skvělých spisovatelů. Například takový Handrij Lubjenski! Co ten znamenal pro Lužické Srby! Nebo onen prostý tesař Dejka, který se tak nezištně a s hořícím srdcem snažil o to, aby dal Lužičanům první noviny! Nebo...

Jakoubek se najednou ve vzpomínkách na domov a úvahách zarázil. Už přestal přirovnávat jednotlivé spisovatele, už také přestal porovnávat politickou situaci v Čechách a doma v Lužici, už nevažoval ani o válkách, které se těmito zeměmi v posledním století přehnal a vždycky obyvatelům mnoho vzaly a nic nedaly – jako každá válka. Jen jedno si uvědomoval jasně, až jasnozřivě: Žádný národ nikdy nezahyne, nedovolí-li to jeho příslušníci. A každý národ jde vždycky vzhůru, k rozkvětu, k nejvyšším metám, když všichni jeho členové se o to poctivě, upřímně a bez přestání snaží. Poctivě! Upřímně! Bez přestání! Všichni!

Hluboce, přehluuboce se zamyslel tenkrát při hodině češtiny na malostranském gymnáziu. Tak hluboce, že úplně přeslechl hlas zvonku, který oznamoval konec hodiny i konec vyučování. Udiveně se rozhlédl kolem sebe, když jeho kamarádi radostně a halasně sbírali své věci a pospíchali ven z ponuré budovy, ven do zářícího, zlatého podzimu, v němž je Praha právě tak krásná jako v něžné záplavě májových květů. Ba možná že krásnější...

Jakoubek šel domů zadumaně. Najednou se před ním objevil veliký úkol, o němž sice doma mluvili, ale který pochopil až nyní, kdy mu tak neočekávaně prošel nejen rozumem, ale i srdcem. Teď jej teprve plně pochopil a přijal za svůj. „Vím, co je má povinnost,“ řekl si v duchu, když otvíral těžké dveře Lužického semináře. „A poběžím až do vítězného cíle!“

A pak se mladý Jakub Bart ponořil do studia s takovou horlivostí, že jej Pallmann několikrát musel velmi vážně napomínat:

Nepřeháněj, chlapče! I na své zdraví musíš dbát!“

Po pravdě řečeno, Jakoubek si jeho slova příliš k srdci nebral.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v osmi číslech a dvou dvoučíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.